

**Theologiae Moralis Sacramentalis Ad Instructionem
Ordinandorum & Curandorum Ex Materia De Sacramentis
In Genere Et Ordinis Eucharistiae, Poenitentiae, Ac
Matrimonii In Specie**

De Matrimonij Sacramento, & omnibus Peccatis contra VI. præceptum, ac
de Abortu

Sporer, Patritius

Salisburgi, 1711

Sectio III. De Peccatis Conjugum in usu Matrimonij, & debito conjugali.

Nutzungsbedingungen

urn:nbn:de:hbz:466:1-55333

lam non adhibeat, nihil efficit delegatus. Sed propugnat Sanchezium Pontius l. 3. n. 2. Formam à Tridentino impositam esse, ut semel illa præsentia Parochi & testium adsit, quando scilicet in facie Ecclesiæ sit contractus; cùm igitur in casu nostro tunc adfuerit præsentia Parochi & testium, satis superque servata est forma requisita à Tridentino.

SECTIO III.

De peccatis conjugum in usu matrimonii
& debito conjugali.

SUMMARIUM.

467. Conjugum obligationes.
470. Nec petere, nec reddere possunt debitum sive utrag.
471. Si be una tantum pars physicè,
473. Vel moraliter certò sciat matrimonium esse nullum.
474. Quid in dubio de valore?
475. An reddere & petere possit habens impedimentum impediens tantum?
476. V. g. botum continentie, ante 477. vel post nuptias.
478. Ac etiam post matrimonium jam consummatum, emissum.
480. Quid si impedimentum matrimonio superveniat?
- v. g. affinitas ex incestu cum consanguinea uxoris;
481. Vel cognatio spiritualis ex baptismo,
482. Aut professio Religionis, vel suscepso sacri Ordinis.
483. Tria Confessariis valde notanda circa impeditos vel privatos jure petendi.
484. An & quando copula inter tales habita contrahat speciem malitiam?
486. Licitè utuntur coniugio ad finem generationis.
487. Et ad vitandam incontinentiam.
488. Ex mera verò libidine & voluptate utentes peccant venialiter.

490. Quis modus servandus in usu conjugis usq; adn. 494.
 494. Quo loco & tempore licite fiat?
 495. Quae accessoria, & dispositiva licita sint in ipso usu?
 496. Quando notabiliter & mortaliter excedunt per tactus & tactus impudicos?
 550. Quando tactus, amplexus &c. inter conjuges sint, vel non sint peccatum?
 504. Et an eis liceant etiam, dum copula ab extrinseco est impedita, interdicta, vel illicta?
 505. An & qualiter eis licita sit delectatio morosa, venera sensibilis ex copula tantum cogitat, impedita, vel altero absente?

467 C onjuges contracto legitimo matrimonio simul contrahunt multiplicem obligacionem; & generatim quadruplicem: 1. Mariti & uxoris mutuam. 2. Mariti ad uxorem. 3. Uxorius ad maritum. 4. Utriusque ad prolem. 1. Obligationes mutuae uxoris & mariti sunt redditio conjugalis debiti: fides intemerata tori, charitatis & individua vitae societas. De his hoc & sequenti §. 2. Obligationes propriæ mariti ad uxorem sunt: uxorius sustentatio, instruacio, protectio. 3. Obligationes propriæ uxorius ad maritum sunt iterum tres: Obedientia, reverentia, liberoru& familiæ gubernatio sibi competens. 4. Obligationes mariti & uxorius communes ad prolem sunt tres: dilectio, educatio corporalis, & spiritualis. In his omnibus peccant conjuges gravius vel levius juxta rationem materiae, verum non contra continentiam, & sextum præceptum, sed contra pietatem & quartum Decalogi præceptum: ubi de obligatione hac

& peccatis operatis sufficienter expressa sunt. Sed lege utilissimè tam pro cathedra, quam confessionali par nobile fratribus Petrus Marchant. part. 3. Tribun. seu spec. Theol. tom. 3. Tract. I. tit. 12. toto. Et Jacob Marchant. in suo horto pastorum in quartum præceptum. Item David à Mauden in suis doctissimis Commentariis de 10. præceptis, & de Tobia. Hic ergò propriè restant explicandæ obligationes mutuae conjugum quoad debitum, torum, & societatem.

ASSERTIO.

Conjuges debitum conjugale licet, honeste, 468
imo & meritorie exercere, petere, & redere possunt, dummodo fiat debito jure: debito fine: debito modo & circumstantiis: & intra terminos honestatis naturalis. Alioquin peccabunt etiam sœpè mortaliter & gravissimè. Hæc partim est de fide, ut constabit Assert. sequenti, partim est communissima DD. ut constabit; nulla proin alia probatione, sed multâ indigens explicatione quatuor conditionum in Assert. positarum.

§. I.

Debito Jure.

Ex valido scilicet matrimonii contracitu, secluso omni impedimento vel dirimente, vel impediente usum matrimonii; pro quibus discernendis quatuor pono regulas.

PARS IV. SACRAMENT. Ff PRI.

PRIMA REGULA.

Quo ad impedimentum dirimens.

469 **C**onjuges consciit impedimenti ac nullitatis matrimonii, sive à principio mala fide, ut potè scientes, vel practicè dubitantes cum impedimento dirimenter uterque, vel alteruter contraxerit; sive, licet à principio uterque vel alteruter bonâ fide contraxerit, adhibitâ scilicet debitâ diligentia, & servatis servandis, postea tamen de impedimento, & nullitate matrimonii certiores fiunt, vel practicè dubitant, peccant mortaliter toties, quoties copulam petendo vel reddendo, vel alia impudica solutis mortaliter illicita exercendo, respectivè, solo scilicet illo conjuge, qui in bona fide & ignorantia invincibili impedimenti fuit, & mansit, à peccato excusato. Declaro particulatim.

470 I. Quando uterque coniug novit certò matrimonium esse nullum, nimis clarum est, utrumque peccare mortaliter & reddendo & petendo debitum, quia jam evidens est esse membran fornicationem, quæ est intrinsecè mala, nullo casu licita, ut neque certa mortis somnione excusari queat. Juxta communissimam DD. ut suo loco videbitur. At verò quando unius conjugum optima fide, sincerissime, & penitus pro certò sibi persuadet, matrimonium esse validum, alteri autem soli constat, esse nullum. Multi quidem graves viri olim censuerunt hunc posse reddere debitum citra peccatum

Sect. III. De peccatis Conjugum. 4, 1

mortale saltem. 1. Aliqui , si urgeatur metu mortis : quam sententiam *Sanchez* citatus vocat falsissimam. 2. Alii apud Dianam citat. si talis , præsertim sc̄mina , simul mortis , & gravissimæ infamiae metu urgeatur : posse se quasi passivè habere , semel & iterum usque ad dispensationem omnibus modis festinandam. 3. Alii , si cogatur metu magistratus Ecclesiastici ignorantis impedimentum illud , tunc enim Episcopum dispensare ex commissa potestate , siquidem impedimentum sit juris Ecclesiastici. 4. Alii absolute concedere videntur. Saltem fatendum est , posse hic dari ignorantiam invincibilem , & pœnitentem à Confessario in bona fide posse relinquunt jam *Sect. præcedenti* §. 3. *infine* notavi. Sed absolute loquendo.

II. Quando uni conjugum certò & planè⁴⁷¹ physicè constat matrimonium esse nullum , quia liquido novit adesse impedimentum dirimens , quantumvis altera pars bonâ fidè indubitanter matrimonium valere putet , & debitum urgeat , nullo casu potest licetē reddere debitum & potius omnia perferenda sunt , quam debitum redendum. Communissima DD. apud & cum Sanchez lib. 2. disp. 31. Bonacina de matrim. Proposit. 4. n. 17. Tanner. Tom. 4. disp. 8. quest. 6. n. 34. Perez disp. 53. Sect. 1. tota. Castro-Palaus , dicastill. alii cum Gobat. cas. 16. n. 638. Herincx disp. 6. n. 39. Atque ita expressè declarat Innocentius III. c. Inquisitioni. De sententia Excommunicationis. Ubi consultus de Ff 2 tali

tali respondit : *Debet potius sententiam ex communicationis humiliter sustinere , quam per commercium carnale cooperari peccato mortali.* Sic Pontifex : *Quā sententia definitum est, quod illa traditio sit intrinsecè mala, semperque illicita, ut rectè notat Perez citatus.* Ratio invicta est: *quia fornicatio est intrinsecè mala, semperque illicita ; atqui non potest negari, quin tunc admittatur propriè & Theologicè di-* *Eta fornicatio, cùm reverè soluti sint, & non con-
juges: quamvis enim pars ignara impedimenti,
& in bona fide persistens debitum licet exigit;
excusante ignorantia invincibili nullitatis; non
tamen exigit validè, sic ut alter impedimenti
conscius reddere possit, vel debeat: putat quidem
pars ignara se habere jus petendi; sed illam re-
verè non habere jus certò constat parti impedi-
menti conscientia, quare consentiens in copulam
non consentit in debitum conjugii, sed in cri-
men fornicationis. Idque proin verum est, sive
juris naturalis, vel divini, sive Ecclesiastici tan-
tum sit impedimentum annullans matrimonium;
cùm utroque & quæ reddatur nullum. Et falsissi-
mum est Ecclesiam per judicem Ecclesiasticum
compellentem talem ad matrimonii consumma-
tionem, dispensare in impedimentoo occulito;
quod pars conscientia probare non potest: nam pro-
ceditur secundum allegata & probata, suppo-
nendo, non faciendo matrimonium. Unde si po-
stea impedimentum detegeretur, & probaretur,
Ecclesia eos separaret, & liberos declararet: ut
opis*

optimè observat Herincx loco citato : censura autem tunc lata non obligat in conscientia & coram Deo, sed solùm in externis debet se talis habere pro excommunicato ad evitandum scandalum , & ob bonum commune. Quid de cætero tali agendum sit , jam nosse debes ex dictis Sect. præcedenti. §. 4.

III. Sententia hæc vera est; et si talis compulsus³⁷² ad reddendum debitum non sit physicè, sed tantum moraliter certus, matrimonium esse nullum, id est, quando ita de eo moraliter certus est, ut prudenter non possit dubitare, oppositum esse probabile, ut si tres testes omni exceptione maiores jurati dixissent, uxorem esse intrà quartum gradum junctam marito, & nullus alius auderet contrarium asserere; cum etiam talis nequeat dubitare, quin matrimonium sit nullum, consequenter dubitare nequit, quin redditio sit illicita. Perez, Dicastill. & alii cum Gobat citato num. 646. At verò quando solùm opinatur probabilitas matrimonium esse nullum ex aliquo impedimento, non obstante ea opinione, tenetur reddere conjugi, qui bona fide contraxit, & debitum exigit, donec ita certus fiat, ut parùm aut nihil dubii remaneat. Communis apud citatos. Nam supra citato c. *inquisitioni* expreßè dicit Pontifex : *Si habet conscientiam de credulitate, probabili & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, reddere debet.* At nunquid tunc etiam poterit petere non obstante opinione probabili de impedimento v. g. vitâ prioris con-

Ff 3 jugis?

jugis? Respondetur, si simul etiam probabilitet opinetur, vel credat non subesse; v. g. priorem conjugem jam obiisse qb rationes utrinque probabiles, poterit etiā petere. Ita cum aliis Sanch. *lib. 9. disp. 14.* & alii cum Gobat n. 642. Quia non apparet ratio, cur ex opinione speculativa de valore matrimonii ac nullitate impedimenti nequeat inferre probabilem resolutionem practicam de licita tam petitione, quām redditione. At verò quando ita habet probabilem opinionem de nullitate matrimonii, ut nulla probabilitas, sed tantum sit dubium, suspicio vel formido de valore, non poterit petere quoisque veritatem inquirat. *Sánchez disp. 45. Dicas ill. Gobat, & alii.*

474 IV. Quando occurrit dubium de valore matrimonii, ex alibi generatim dictis ita breviter resolvendum est. I. Quando uterque, vel alter conjugum bona fide contraxit matrimonium, & postea incipit dubitare de impedimento latente vel valore, in primis tenetur adhibere diligentiam moralem & exactam cognoscendi veritatem, interim abstinentis necessariò omni matrimonii usu sufficienti autem adhibitâ diligentia, si veritas deprehendi non possit, & dubium perseveret, jam non tantum reddere, secundum omnes, sed etiam petere debitum licet posse, secundum communem DD. cum citato *Sánchez, Perez &c.* Ratio est: quia stat possessio pro valore matrimonii bona fide contracti, juxta receptum illud: *Dubium superveniens bona fidei possessari abesse non debet; quare in*

in omnibus contractibus , si oborto dubio , nequeat quis comprehendere rem non esse suam , liberrimè utitur re bonâ fide possidere cœptâ. Cur non sit idem in matrimonio ? 2. Quando uterque malâ fide contraxit matrimonium scientes vel credentes subesse impedimentum dirimens , et si superveniat postea dubium de valore matrimonii , nimis clarum est , neutrū posse petere , nec reddere . Sanch. citatus lib. 2. disp. 43. alij omnes : Idémq; dicendum , quando contrixerunt à principio cum dubio de valore matrimonii (saltem absque præmissa diligentí inquirenti veritatis) Vide dicta Sect. 2. §. 2. N. IV. Ratio est ; quia possessio malâ fide cœpta nullum tribuit jus in dubio : atqui mala fide contractus initur , vel possessio inchoatur in eo , qui ab initio dubitat , an contrahendi vel possessionem capiendi jus habeat : ergo , &c. Quare tales , & contrahendo Sacramentum periculo nullitatis exponentes , & postea petendo , & reddendo debitum , vel copulam , toties , quoties peccant mortaliter ; quia semper se exponunt periculo fornicationis . 3. Quando unus tantum dubitat de valore matrimonii , sive , quia ab initio mala fide contraxit , sive quia in dubio superveniente diligentiam inquirendi veritatem non adhibet , ipse solus debitum petere non potest ob ratione modo dictam , sed tenetur reddere alteri non dubitanti , & bona fide petenti ; quia hic bonâ fide utitur jure suo , quo per alterius dubium privari non potest , nec debet : Idq; saltem post con-

summatum matrimonium; nam primo bimeltri si non sit consummatum matrimonium, non ad est talis obligatio reddendi, juxta dicta suo loco;

REGULA II.

Quoad impedimenta impedientia tantum: & specialiter, votum.

475 **C**Onuges, qui contraxerunt cum impedimento impediente vel prohibente tantum, non prohibentur, sed licet exercent copulam, duobus tantum casibus exceptis. 1. Si interdictum sit contrahere ob examen faciendum de impedimento dirimente dubio, peccant petendo, & reddendo, donec causa decidatur, & ipsis constet, nullum esse impedimentum; alioquin enim practice dubii exponerent se periculo iuricationis. 2. Quando coniugus emisit votum simplex castitatis, seu continentiae, quo voto directe excluditur actus conjugalis: ubi accurate ita distinguendum & resolvendum est.

476 I. Si votum continentiae perpetua editum est ante matrimonium contractum, tenetur voven servare tantum, quantum potest sine prajudicio conjugis: nimis ut durante matrimonio debitum non petat, et si petenti semper reddere teneatur: nam coniugus non obligatur ad petendum debitum, sed tantum ad reddendum. Expressè c. Si dicat. 33. q. 5. Unde si contingat alterum conjugem incestum cum illius consanguinea, vel adulterium committere, debet innocens suum votum (nisi dispensatum sit) perfeste

fecte servare, etiam non reddendo, quia tunc sine injuria conjugis potest. Ut ex communi docent Lessius *Lib. 2.c. 41.n. 53.* Layman *bic part. 3.c. 1.n. 10.* Diana *supra*, alii apud ipsos. Soluto vero matrimonio, etiamsi antea in petendo debito ab Episcopo vel privilegiato dispensatum fuerit, rursus continentia integra servanda erit, neque ad alias nuptias transire licebit sine expressa Summi Pontificis dispensatione, cui votum illud semper reservatum est. Prout latius docetur in materia de votis.

II. Si votum editum fuit post nuptias, ac 477 matrimonium ratum ante consummationem, siquidem vovens scivit, se aliter votum suum exequi non posse, quam ingrediendo Religionem, censetur se ad id obligasse, & tenetur Religionem ingredi: qui enim promittit finem, implicite etiam promittit medium unicum necessarium ad eum finem, si id intelligat: unicum autem medium exequendi votum continentiae simpliciter habet conjux, ut ante consummationem ingrediatur Religionem: ergo tunc vovendo absolutam continentiam ad id se obligasse censetur. Secundus est, si vovens hoc non intellexit, sed putavit se in matrimonio posse continentiam servare, vel putavit alterum conjugem consensurum, tunc enim solum tenetur abstine-re a petendo, reddere autem cogitur, ut in priori casu. Ex communi *Coninck*, *Layman*, alii passim.

III. Si votum à conjuge editum fuit post 478

Ff 5

matri-

matrimonium jam consummatum, rursus distinguendum est, factum sit sine, vel cum consensu, vel approbativo, vel permissivo tantum, alterius conjugis? Si votum emissum absque omni consensu, sed nesciente vel contradicente altero conjuge, censetur se obligasse in quantum potuit sine ejus præjudicio, ut scilicet à petendo abstineat, & si ab obligatione reddendi liberetur per adulterium, incestum, & maximè mortem conjugis, in continentia perpetua maneat. Si verò votum editum sit cum pleno positivo & approbativo consensu conjugis juri suo renuntiare volentis. (& maximè si emissum ab ambobus mutuo consensu per modum mutuæ conventionis.) tunc omnino obligatur, ut neque petere, neque reddere unquam liceat sub mortali; secundum omnes. Secundis si votum emissum sit cum consensu permissivo tantum alterius conjugis, scilicet permittentis solum alterum vovere, sed salvo jure suo, tunc enim huius juri suo non renuntianti vovens reddere debitum obligatus manebit. Quin etiam si absolutè priùs consenserit, posteà tamen pœnitentia de concessione, & maximè si in gravi incontinentiæ periculo versetur, votum alterius quoad redendum obligare cessabit, quatenus majoris boni impeditivum est. Ut contrà alios cum aliis docet Sanchez *Lib. 9. disp. 7.* Sed tuius longè esse super eâ re dispensationem petere, rectè monet Layman *citat. c. I. n. 14.* ad finem.

479 IV. Qui vovit ingredi Religionem, aut faciat

eros Ordines suscipere, jam alibi dictum, peccare quidem mortaliter contrahendo matrimonium; at post contractum posse licet reddere, & petere; sed intellige tunc, & adde nunc, saltem post primam consummationem. Etenim probabilissimum est, eum, qui vovit Religionem ingredi, peccare mortaliter primâ consummatione, non tantum petendo, de quo vix dubitari potest, sed etiam reddendo, maxime intra primum bimestre. *Ratio est*: quia quamdiu intra primum bimestre matrimonium manet duntaxat ratum, certò habet jus ingrediendi Religionem, neque ab altera parte compelli potest ad copulam: per consummationem autem reddit primùm sui voti executionem impossibilem: Atqui culpabiliter reddere sibi impossibilem executionem voti, vel cuiusvis obligationis sub mortali, mortale est; ergo, &c. Ita cum D. Thoma suo tempore communis DD. Et etiamnum docent multi RR. Coton. Dicastill. apud Gobat Tract. 9. casu 1. num. 59. Herincx disp. 6. q. 2. n. 17. Post consummationem autem facta jam impossibili impletione sui voti, licet & validè deinceps poterit petere & reddere debitum, donec conjuge moriente, aut adulterante, aut Religionem ingrediendi consentiente, &c. ipse votum suum debitè exequatur, sicut obligatur. Verum quamvis hæc doctrina tempore D. Thomæ communis fuerit, attamen posteriores Theologi tanto numero apud Dianam **parte II. tract. 5. resolut. 4.** consentientem tali abso-

460 *Theol. Sacrament. Pars IV. Cap. II.*
absolutè concedunt licentiam liberè consum-
mandi reddendo debitum, ut sentiam cum Go-
bat tract. 10. casu 16. num. 629. tali à confe-
fario absque scrupulo peccati gravis posse per-
mitti redditjonem debiti etiam primâ vice pe-
tentí, maximè post primum bimestre, imò &
intrà, & simpliciter, uti cum multis contrá
multos expresse docet Tannerus *Disp. 8. quæst.*
6. n. 56.

REGULA III.

Quoad impedimentum matrimonio super-
veniens.

480 **I**Mpedimentum dirimens matrimonium con-
trahendum post contractum matrimonio su-
perveniens privat jure petendi debitum, ut sci-
licet nec valide, nec licite petere possit, pe-
tendóque peccet mortaliter, et si innocentí
conjugi teneatur reddere. *Omnis.* Hujusmodi
autem impedimenta matrimonio supervenien-
tia tantum possunt esse sequentia. I. Affinitas
contracta cum proprio conjuge, ex incestu cum
consanguinea ejusdem conjugis in primo &
secundo gradu tantum, claro jure, privat jure
& facultate petendi debitum, sic ut nec valide,
nec obligatoriè, nec licite sub mortali possit
petere debitum; attamen parti innocentí red-
dere tenetur. De quo jam satis dictum c. I.
sett. I. cum de impedimento affinitatis. Dico auté
incestus; nam adulterium solum non incestuo-
sum non privat jure petendi debitum, nisi qua-
tenus

tenus conjux innocens sciens adulterium commisum, ei debitum justè negare potest; quare adulter vel adultera semper licite petet debitum saltem rogando, solum validè & obligatoriè non poterit exigere, quando adulterium conjugi innocentii apertum est, ut mox indicabo. Dico etiam incestuosus cum consanguine & conjugis, non enim jure petendi debitum privatur is, qui peccavit cum affine tantum propriæ conjugis, cum iste sit impropriè incestus, & nimis impropriè contrahatur affinitas cum propria uxore, quippe quam, si non esset uxor, adhuc ducere posset. Ut contra nostrum Rodriguez docet communis DD. cum Sanchez cit:

II. Cognatio spiritualis contracta cum coniuge ex Baptismo vel susceptione propriæ communis prolixi, etiam privat jure & facultate petendi debitum secundum longe probabiliorem sententiam apud Sanchez mox citandum. At certè & què probabilitè, vel probabilitè negant alii jam satis communiter. Durand. Cajet. Suarez, aliisque congestis ipse Sanchez l. 9. disp. 26. Coninck. Hurtad. Dicastill. ac totis viribus Perez disp. 26: sect. 6. Herincx disp. 7. q. 2. n. 10. Ratio sufficientissima est; quod hoc nullo claro jure ostendi possit; absque claro autem jure non est asserenda tam gravis pœna. Quare ego cum Gobat citato casu. s. n. 615. etiam secluso privilegio, tuto sequerer in praxi hanc sententiam.

III. Professio Religionis & suscep⁴⁶²ti⁴⁶³ Ordinatio

Ordinis post matrimonium contractum, vel etiā consummatum qualiter valeant, & non valeant & si non valeant, qualiter impedian petionem debiti satis dictum est c. I. §. ult. Similiter quod impedimenta impediania tantum, matrimonio tantum supervenire potest votum simplex continentiae, Religionis ingrediendae, vel sacri Ordinis suscipiendi, de quibus etiam satis est dictum.

483 IV. Circa prædicta omnia pro praxi nota adhuc tria confessarie. *Primum.* Quovis impedimento obstrictus ac jure vel facultate petendi debitum privatus conjux v.g. incestuosus, aut voto continentiae adstrictus, si intelligat ex eo, quod nunquam petat debitum, matrimonium conjugi, præfertim uxori, fieri onerosum, ut pote vel quia præ verecundia ita petere non audet, vel quia in periculo incontinentiae versatur; vel his seclusis, quia male de ipso suspicatura sit, poterit in gratiam conjugis se ad debitum modestè insinuate. Ita communis. *Sotus, Lederma,* aliisque citatis Sanchez l. 9. disp. 7. Layman, & alii citati. Ratio est: quia neque impedimenta inducta ab Ecclesia, neque ipsa vota obligant cum tanto rigore vel impedimento majoris boni; id verò tutissime fiet per modū interrogatio-
nis, annon placeat, &c. quod si respondeat con-
jux modo imperativo, res salva est; tunc enim
hæc petens, ipse potius reddens erit: at si ipsa non
respondeat, sed vicissim interroget, cur ego non
faciam more solito? facile respondetur, se nō ampli-
fc

us oblectari multum, ipsi tantum gratificari vel-
le. Alterum est; certum esse, quod ignoran-
tia & facti & juris seu legis privantis jure peten-
di debitum excusat ignorantem legem privan-
tem hoc jure, ut eo non privetur. Ex commu-
ni Layman tract. IC. parte 4. c. 8. n. 8. Ter-
tium est: cum privatis jure petendi debitum, si-
ve propter incestum, sive propter simplex vo-
tum castitatis dispensare posse confessarios Men-
dicantium a suis Provincialibus deputatos, per
privilegia non tantum vive vocis oraculi (quæ
per Tridentinum revocata novimus) sed etiam
per veras Bullas seu Brevia concessa, ut bene
probat præter alios Quintanaduennas singula-
rium tract. 9. singulari 1. a n. 6. atque ibidem
singulari 11. observat, eosdem Mendicantes,
quandoquidem pollent hac facultate, etiam
extra Sacramentum pœnitentiæ posse eos di-
spensare, etiam cum absentibus. Ac proin
(ait Gobat cit. n. 604.) si Parochus scribat tali
Religioso: peto reverentiam vestram, ut di-
spenset cum NN. in petitione debiti: erit res
salva, cum confessarius rescripferit: dispenso.
Dummodò subsit justa causa, quæ vix potest de-
esse. Quod valde nota.

R E G U L A IV.

Quoad speciem peccati.

C opula habita inter personas, quarum ma-
trimonium ob impedimentum non subli-
stit, vel alias jure petendi debitum privatæ
sunt.

sunt, tunc accipit specialem malitiam necessariò in confessione explicandam, quando impedimentum jure Divino vel Ecclesiastico induitum fuit præcipue propter ipsam copulam tanquam specialem indecentiam & deformitatem habentem inter tales personas contra aliquam virtutem specialem, aut *Religionis*, ut videre est in impedimento voti solemnis, sive ordinis, cultus disparitatis; aut *pietatis ac reverentiae erga sanguine junctos*, ut in impedimento consanguinitatis, affinitatis; cognitionis spiritualis ac legalis; aut contra virtutem *justitia*; ut in impedimento ligaminis, &c. In his enim præter peccatum mortale fornicationis contra virtutem continentiae, copula illa accipit specialem speciem malitiae contra illam aliam virtutem; utpote sacrilegii, incestus, adulterii, &c. utique necessario explicandam in confessione. Secus vero res habet, quando impedimentum matrimonii induitum fuit, non propter specialem indecentiam copulae carnalis inter tales personas, sed ob aliam causam, utpote ob criminis punitionem, ob matrimonii libertatem tuendam, &c. ut videatur licet impedimento criminis, raptus, metus, &c. Quo casu si quis cum muliere tanquam conjugi conjungatur, solum simplicem fornicationem committit, perinde ac alii soluti: nisi facerent forte id in contemptum Ecclesiae; aut formaliter non obediendi intentione, tunc enim & contrahendo, & utendo matrimonio committerent speciale peccatum inobedientiae formalis,

malis, semper & in omni materia mortale. Ita communissima. Sanchez lib. 7. disp. 5. num. 7. Coninck citat. dub. 2. in fine Layman citatus t. 1. n. 6. Et præ alijs optimè Perez, omnia impedimenta sigillatim percurrentis disp. 27. Sect. 2.

§. II.

Debito fine.

Quo fine, quâve intentione contrahendum 485 sit matrimonium, ut non peccetur, jam dictum est c. 1. sect. 3. Jam videndum est, quo fine, vel intentione matrimonio utendum, seu copula conjugalis exercenda sit, ut honestè, vel saltem licite absque peccato fiat. Pono iterum quatuor velut regulas.

Prima. Licitum & sanctum est conjugio uti ad finem generationis prolis, ad evitandam incontinentiam in comparte, aut ad satisfactiō nem sui debiti. **O**mnes. Ratio clara est, quia generatio prolis est finis principalis matrimonii, & actus matrimonialis, ideoque semper licite & sancte intenditur; quam rectam matrimonii intentionem ab Angelo edoctus exprimit Tobias junior Tob. 8. dicens: *Et nunc Domine tu sis, quia non luxuria causâ accipio sororem meam conjugem, sed solâ posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorum.* Vitare autem incontinentiam est finis matrimonii secundarius, & respectu compartis debitus est ex charitate: *satisfacere animem debito postulato.*

PARS IV. SACRAMENT. Gg

obli-

obligatur conjux ex justitia & bono fidei matrimonialis.

487 *Secunda.* Licitum est conjugi etiam coniugio uti ad evitandam incontinentiam in se ipsis tantum, idque etiam absque intentione formaliter prolixi generanda, utpote, quia ob senectutem, vel sterilitatem non est spes generandi problem, vel quia jam imprægnata uxor ultra concipere nequit, &c. Idque etiam si conjuges ob paupertatem, vel similem causam non malam optent non concipi, non generari, multiplicari problem. Ita contra *D. Thomam & D. Bonavent.* aliósque veteres non paucos in 4. *disp. 31.* communis DD. cum Navarro *disp. 16. num. 32.* *Sanchez, Layman,* alii passim. Ratio est; quia matrimonium post lapsum hominis à Deo ordinatum est in remedium concupiscentiæ, ut indicat Apostolus 1. *ad Corinth. 7.* Propter fornicationem unusquisque uxorem habeat &c. Et post: revertimini in id ipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram. Nec admittenda est limitatio aliquorum apud Sanchez l. 9. *disp. 9.* tunc solum licitum esse matrimonio uti propter evitandam incontinentiam, quando alia remedia carnis coercendæ non sufficere videntur: Cùm enim ipsum matrimonium institutum sit in remedium incontinentiæ, ejusque actus de se honestus sit: cur alia remedia præferri deberent? esset reverè hoc materia infinitorum scrupulorum & anxietatum conjugibus, præsertim, qui sine spe prolixi, ut ipse

con-

conjuge sterili, vel jam prægnante, copulantur, si semper examinare deberent, an aliis mediis v. g. orationibus, jejuniis, &c. concupiscentiæ suæ mederi possint. Ut bene notat Layman hic part. 3. tract. 4. n. 2. in fine.

Tertia. Conjugio uti solius libidinis vel vno- 488
luptatis exercendæ gratiâ, est peccatum veniale.
 Ita expressè S. Augustin. *l. de bono conjug. c. 6.*
 dicens: *conjugalis concubitus generandi causâ*
non habet culpam, concupiscentia vero satianda
tantum cum conjugi, veniale. Estque comuni-
 niss. DD. cum D. Thoma, D. Bonavent. Scoto
in 4. d. 31. aliisque congestis Sanchez *l. 9.*
disp. 11. quidquid aliqui cum Diana ab omni pec-
 cato, modò improbabiliter, excusare conentur:
 est enim inter propositiones novissimè ab Inno-
 centio XI. damnatas etiam hæc, ordine 9. *Opus*
conjugii ob solam voluptatem exercitum omni pe-
nitiùscaret culpâ, ac defectu veniali. Ratio est;
 quia est inversio ordinis à natura inditi; volu-
 ptas enim venerea indita est à natura ad acuen-
 dam ipsam operationem naturalem & prom-
 ptiorem reddendam: ergo contra ordinem na-
 turæ pugnat, qui operationem ad delectationem
 refert, cùm delectatio amplectenda sit propter
 operationem: idémque est in cibo, potu, som-
 no. Contingitque sàpe in eo peccari mortaliter,
 quanto in ea voluptate ultimum finem consti-
 tuunt, seu propter illam legem Dei transgredi-
 parati sunt, quo sensu Archangelus Raphaël di-
 xit Tobiae juniori. *Tob. 6.* *Hi qui conjugium*

468 Theol. Sacrament. Pars IV Cap. II.

ita suscipiunt, ut Deum à sua mente excludant;
et sua libidini ita vacent, sicut equus et mulus;
quibus non est intellectus, habet potestatem Da-
monium super eos.

489 Quarta. Seclusa intentione generandi pro-
lem, vel evitandi incontinentiam, cuius peri-
culum non adest, conjugio uti solius corporalis
sanitatis causâ, esse culpam venialem in petente;
docent DD. satis multi cum S. Thoma cit. diff.
31. q. 2. 2. a. 2. ad 4. eò quod sit piorum homi-
num persuasio copulam conjugalem non vaca-
re culpâ, nisi referatur ad bonum fidei & prolis.
Verum id longè probabilius negant, & omni
culpâ liberant jam alii. Communissima cum
Sanchez & Layman citatis, cum enim matrimo-
nium præcipue institutum sit ad propagatio-
nem speciei; videtur etiam secundariò institu-
tum ad conservationem individui generantis;
cum species nisi salvis individuis propagari non
possit. De his plura curiosa apud citatos;

§. III.

Debito modo, & circumstantiis.

REGULA I.

490 **M**odus essentialis copulae ut potè princi-
paliter ad generationem proli's ordinataz
est, ut siat cum immissione & retentione semi-
nis intra vas naturale. Ratio patet; quia alioquin,
nisi recipiatur, & retineatur ibi semen, impossi-
bilis erit generatio: ideoque peccatum contra
naturam. Peccant ergo mortaliter & gravissime
con-

conjuges toties , quoties se polluentes (De hoc specialius §. seq.) seu voluntariè abruptâ copulâ semen extra effundentes ; uxores ad hoc cooperantes , consentientes , vel semen jam receptum ejientes , quacunque da causa fiat , sive paupertatis ; ne multiplicetur proles , sive infirmitatis vitandæ , sive etiam periculo mortis , in partu v. g. evitandæ. Certum apud omnes , Sanchez Lib. 9. disp. 17. n. 19. alii passim : ad dente Dicastillo apud Gobat num. 590. etiam minimam deliberatam effusionem semenis extrâ vas esse mortale crimen , *Ratio* clara est ; quia omnis voluntaria effusio semenis extra vas est intrinsecè mala , & peccatum contrâ naturam , quippe directè excludens finem principalem conjugii , & copulæ carnalis , scilicet generationem prolis , ac proin nullo fine , nullâ causâ necessitatis cohonestari potest. Unde etiam in fornicatione inter solutos est circumstantia mutans speciem necessariò in confessione explicanda ; est enim tunc iunctio fornicatio , & completa mollities , nisi ipsos ignorantia excusat , prout reverè plerumque ignorant , atque id exprimunt quasi pro minuendo suo peccato ; quare cautus sit confessarius in interrogando. Intelligendum est semper si voluntarie fiat , & ex proposito ad impediendam generationem , vel ob aliam quamvis causam. Secùs est 1. Si præter intentionem accidat , utpote ex festinatione , ex metu , ob senium , ob indispositionem alterius partis. Adde etiam , ex malitia solius alterius

partis, et si enim uxor sciat maritum solere copulam abrumpere, & semen effundere, non tamen peccat nec perendo, nec reddendo, dummodo ipsa non consentiat, nec cooperetur, quia non sequitur ex actione uxorius, sed præcisè ex malitia viri. 2. Si fiat ob impotentiam aliquam corporalem quamdiù probabilis spes superest copulam debitè perficiendi: tamdiù enim licet eis conari ad copulam; quamvis præter intentionem sæpius contingat maritum semen extrà vas effundere, donec omnino desperetur de copula perficienda, juxta dicta c. i. n. 127. *de impedimento impotentiae*. De hoc latè Sanchez citat. *disp. 17. n. 23.* addens: quamvis, ubi non constat impotentiam esse perpetuam, sibi vía persuadeat fore, ut illa vice, quā congriditur, intrà vas non possit seminare, posset tamen depositâ conscientiâ accedere ad uxorem. Et n. 26. addit: ab omnibus admitti judicium Cajetani, qui censuit quemdam maritum, qui toto bennio nequiverat seminare intra vas, at elapsi sexennio potuit, & non deliquerit illis sex annis connando habere perfectam, sicut prius habuerat, copulam, eo quod semper probabiliter speraret se habiturum illam. 3. Insuper cessante omnibus periculo pollutionis in utroque conjugi, conjuges mutuo consensu inchoatam copulam abrumpentes, ne proles generetur, sive ob impotiam, sive ob aliam causam, non peccare mortaliter, docent DD. satis communiter, *Cajetanus, Paludanus, Armil. S. 4*, aliisq; congestis San-

Sánchez Lib. 9. disp. 19. Layman citatus. Qui id etiam ab omni culpa excusant, quando justa causa subest v. g. ob paupertatem, ne multiplacentur proles ex una parte, ex altera verò parte ad sedandam aliqualiter concupiscentiam, & incontinentiam vitandam. *Ratio est;* quia vasis illa fœminei penetratio absque seminatione, & pollutionis periculo reputatur instar tactuum partium pudendarum, qui inter conjuges permissi sunt. Si autem fœmina jam seminavit, aut ad id excitata sit, lethaliter delinquit maritus, data operâ desitens ante suam seminationem, ut meritò advertit Sanchez *ibid. n. 4.* Atqui in totum sane probabiliter contradicunt Sylvester, Henriquez, aliisque citati. *4.* Diana parte 3. *resolut.* 37. sic scribit: *quidam inchoat copulam cum uxore, & poste à ob morbi periculum de ejus consensu se retrahebat, verum ex hoc aliquando sequebatur pollutio, quasitum à me fuit, ant talis actus esset licitus?* Respondi affirmativè Sie iste, quem vide. De hoc iterum §. sequenti.

REGULA II.

Modus copulæ conveniens, & sanum est⁴⁹¹ consilium; ut conjuges carent, ut simul utriusque semen effundatur, eò quod id multum conducere ad prolificandum doceant Medici; quare tardiori ad seminandum permittendum, immò consulendum est, ut antè concubitum tactibus excitetur ac venerem, ut sic possit in ipso concubitu simul seminare: ejus tamen rei nulla

est necessitas vel obligatio : Quare dum virile
men effundit , non tenetur fœminæ seminatio-
nem exspectare : neq; culpæ saltem lethalis reus
erit vir prius tactibus incitans venerem , sciens
se ob id citius fœminâ seminare. Ita cum aliis
Sanchez citat. disp. 17. n. 8. q. 10. & 11. Ad-
dens n. 12. ubi vir semine intrâ vas recepto,
membrum virile extraxit , licet fœminæ , quæ
nondum effudit , tactibus se excitare , donec &
ipsa seminet , quia hæc provocatio est actus
conjugalis perfectio & consummatio. Confir-
matur , quia alias maximo & evidentissimo pe-
riculo admittendi peccata mortalia esset exposi-
ta fœmina. Hæc vitâ & moribus verè virgineus,
sed doctrinâ Physicus Sanchez , cui subscribunt
expressè Bonacina de matrim. q. 4. part. 6. n.
14. Perez disp. 94. Sect. 8. Basilius Pontius l. 10.
c. 11. Dicastil. disp. 9. dub. 7. n. 51. Diana part.
2. tract. 17. resol. 31. (testans ita sentire Lessium)
Gobat cas. 15. n. 591. meritò reprehendens
Stephanum de S. Paulo scribentem oppositam
sententiam esse omnium communiter. Certe
hæc doctrina mihi non raro fuit necessaria in
confessionali. Similiter autem econtra , neque
etiam uxorem peccare , si viro ulum validis con-
cedat , ipsa verò animum ad alia convertat , ne
concitetur ad seminationem , & sic impeditur
generatio prolis ob suprà dictam aliquam iustam
causam , docent ibidem Sanchez n. 5. Perez Sect.
8. Dicastil , Escobar , alii cum Diana part. 5.
tract. 14. resol. 38. Gobat n. 592.

RE.

REGUL. A III.

Modus copulæ licitæ necessario requirit⁴⁹² situm corporum aptum ad semen intravas infundendum & retinendum. Situs naturalis ordinarius copulæ est jacendo, viro incubo & fœminâ succubâ copulari. Hic enim modus est aptissimus ad seminis virilis effusionem, intravas immissionem, & retentionem: à quo modo, quò magis deviat situs, eo magis adversabitur naturæ. Prima & modica deviatio est jacendo à latere vel stando copulari: hiç jam non æquè tuta est seminis in vase receptio & retentio: certò tamen tuta satis. 2. Etiam deviatio est præpostorè à tergo copulari more pecudum: hic jam etiam est periculum effusionis, attamen sane non certum, nec ordinariè, cum eo situ fœmina semen integrum & recipere & retinere, si velit, regulariter possit. 3. Et deterrima deviatio est, conversim viro succubo & fœminâ incubâ copulari: ubi præter periculum gravius effusionis seminis, etiam conditio personæ naturalis variatur, est enim naturale viro agere, & fœminæ pati: eo autem modo potius vir patitur, & fœmina agit. Iстis ergò modis innaturalibus, præfertim secundo & tertio, copulari peccatum mortale censem DD. gravissimi bono numero citati à Sanchez Lib. 9. disp. 16.

Verum communis jam & longè probabilior⁴⁹³ est sententia DD. cum ipso Sanchez ibidem, Layman, Perez, alii citati. Nimirūm: Quo-

G g s cun-

cunque dictorum modorum copulari servatova-
se naturali, & secluso certo periculo effusionis
seminis, etiam solius voluptatis gratia, absq; alia
justa causa non esse peccatum mortale (sed cer-
tè crassum veniale) ut valde increpandi sint ita
sine necessitate copulantes. *Ratio est*; quia est
sanè abusus, & inversio ordinis naturæ, adeoque
culpâ vacare non potens. Attamen certe inter
conjuges non potest rationabiliter damnari pec-
cati mortalit, tum quia versatur tantum circa
accidentalia copulæ, cùm substantialia omnia
serventur, utpote vas debitum, immissio &
retentio seminis, ut supponitur; tum quia ex
nullo dictorum modorum etiam tertio est cer-
tum periculum effusionis seminis extra vas:
quia semen non recipitur per vas in matricem
per infusionem, vel descensum, sed per attrac-
tionem virtute naturali attractiva seminis,
ut demonstrant Medici. Quare quando viri
confitentur, se ita præpostere congressos cum
uxoribus, non est opus communiter querere,
utrum effuderint semen extra vas, sed potius eis
dicendum, ut abstineant à tali concubitu, eo
quod multi sapientes eum concubitum dam-
nent peccati mortalit; tametsi ali plures sapien-
tes sentiant clementius; quod addi etiam quan-
doque potest, ut parcant conscientia & pudori
uxoru, quæ forte credent, id continere cri-
men mortale, & tamen fortassis præ verecundia
non confitebuntur, prout experientia compe-
rerunt confessarii. Cæterum apud omnes con-
stan-

stant est, mortaliter delinquere conjuges, si ita varient situm cum præviso periculo effusionis semenis; aut si ob peculiarem corporis dispositionem, aut morbum fieri soleat, ut uno ex illis innaturalibus modis concubendi effundatur semen, aut denique (saltem ex conscientia erronea.) Si ex intentione ita irgrediantur v.g. stando, &c. ut ea ratione proles non nascatur, sicut enim mortale est actu, & re ipsâ positivè impedire generationem per concubitum innaturnale; ita & mortale est velle sic eam impedire, et si erroneè & falso credentes ita impediiri. Contrà verò si secluso prædicto periculo ob justam causam fiat variatio sitûs (v.g. Quia uxori prægnanti timetur periculum, si incumbatur ventri, vel quia vir debilis membrum ea ratione melius stabilit, &c.) omni culpâ vacabit præpostorè coire servato debito vase, ut notwithstanding citati. Nullo tamen casu licebit copulam inchoare extrà vas naturale. Ut §. sequenti patebit.

REGULA IV.

Modus licitus copulæ requirit eas circum-⁴⁹⁴ stantias temporis, loci &c. quibus copula terminos legis & honestatis naturalis non excedat, ut nimirùm fiat loco & tempore secreto, & non prohibito. Locum secretum esse oportere ipsa naturalis verecundia dictat: & ne in loco sacro fiat, lex Ecclesiæ prohibet sub mortali, extrà tamen casum urgentis necessitatibus,

tis, ut si conjuges diu deberent esse inclusi in loco sacro, vel tempore belli in desertis Ecclesiis habitare cogerentur, ut docetur in materia de sacrilegiis, & nos aliquid c. sequenti. Tempus etiam secretum, & nocturnum eadem naturalis verecundia suadet, sed non obligat, ut raro in circumstantia temporis peccetur. Aliqua tamen ex dictis notanda sunt. 1. Conjuges post matrimonium ratum primo bimestri liberos esse ab obligatione reddendi debitum, jam supra audivisti satis. 2. Concil. Trid. Sess. 24. c. 1. De reformat. matrimonii, hortatur conjuges, ut ante benedictionem sacerdotalem à proprio Parrocho, vel altero de ejusdem vel Ordinarii licentiâ collatâ, in eadem domo non habitent, nec matrimonium consumment. Cùm autem illa vocula *hortatur*, consilium potius, quam præceptum significet, ideo probabilis est sententia Navarri c. 2. n. 38. ac aliorum cum Layman lib. 5. tract. 10. parte 2. c. 4. n. 12. nullam culpam esse per se loquendo, secluso contemptu vel scandalo, si conjuges ante benedictionem matrimonium consumment, licet alii communiter culpam veniale agnoscant, faventesque Sanchez lib. 3. disp. 12. latè de hoc agens.

Convenientissimum & decentissimum est pro antiquissima & sanctissima consuetudine eo die, quo recipienda vel recepta est sacrosancta Eucharistia, abstinere à debito conjugali petendo. Ita omnes SS. PP. & DD. Hieron. in Apologia ad Damasum: *Illorum, inquit, conscientiam conuenio*

Venio, qui eodem die post coitum communi-
cant &c. Quam quidem consuetudinem Le-
gis vim obtinuisse, ut saltem sub veniali obliget,
venialiterque peccent conjuges, eodem die post
copulam ad Eucharistiam accedentes, docent
multi graves DD. apud Sanchez lib. 9. disp. 13.
n. 2. Et mordicus noster Marchant Tribunal.
tom. 3. sen specul. p. 3. tract. 1. tit. 12. quast.
4 §. 4. Verum communis est sententia DD. quos
latè titat, & sequitur Sanchez *ibidem* num. 5:
eumque fecuti RR. omnes: quòd si debitum
petatur, & reddatur recto fine; & sine omni alia
culpa, nulla erit culpa eo die ad Eucharistiam
accedere, quia actus ille de se est bonus & hone-
stus: imo meritorius, & carnalis voluptas ad-
mixta propter bonum finem licitæ copulæ pit-
rificatur; quòd si verò copula conjugalis petat-
ur, & reddatur ex merâ nimia concupiscentia;
& voluptatis capienda causâ, sanè plerumq; erit
culpa venialis; eo die Eucharistiam sumere ob-
magnam indecentiam & inconvenientiam ad
Sacramentum puritatis. Excepto tamen, nisi
justa causa excusat, & indicentiam collonestet;
utpotè quia est magnum festum; in quo valde
deceat communicare; vel nisi quis communi-
cet, alii prayè judicabunt, vel scandalizabantur;
vel quia quis speciali præparatione & devotione
indecentiam illam suppleat. Legelatè Sanchez
citatum disp. 13. tota. Eâdem ratione dicen-
dum de copula habita post Eucharistiam eo
die sumpta: Et quæ de culpa dicta, intelligen-
da

478 *Theol. Sacrament. Pars IV. Cap. II.*
da sunt ex parte potentis maximè, nam reddens
ipsâ obligatione suâ à tali culpa excusatur.

§. IV.

Et intrâ terminos honestatis naturalis.

¶ **V**erè certa est regula communiter assignata:
conjugib⁹ in usu matrimonii una cum
ipsa copula licere etiam accessoria, seu omnia ad
eum usum copulamque carnalem dispositiva,
corde, ore, opere; ut sunt affectiones carnales,
imaginationes, delectationes morosæ, aspectus,
sermones venerei, amplexus, oscula, tactus
&c. intrâ terminos honestatis naturalis: adeò
ut tunc certò peccent mortaliter, si limites ho-
nestatis naturalis notabiliter excedant, alias non.
Sic omnes fatentur, & in terminis rectè propo-
nit noster Marchant. *tom. 2. tract. 7. titulo 2.*
in appendice. Ratio est; quia tota illa indulgen-
tiā conjugibus data est, & tantum dari potuit ab
auctore naturæ intrâ terminos honestatis natu-
ralis, & concubitū humani rationalis, seu qua-
tenus illa secundum naturam, & rectam ratio-
nem ad naturalem humanum & ordinarium
concubitum ordinantur. Hos limites quod quis
magis egreditur, eo magis ad peccatum contrà
naturam accedit, utpote mollitiei, sodomie
&c. Eoque gravius peccabit mortaliter. Vera
& certa sunt hæc omnia. At at undē sciam
n particulari, vel alteri exponam excedi, vel
non excedi notabiliter terminos honestatis na-
turalis, ideoque peccari mortaliter, nec ne? Per-

mo

molesta, maximè tamen practica est hæc quæstio, quâ sapissimè pulsantur confessarii à conjugatis, præfertim fœminis & novis nuptis, ubi cautus sit confessarius. quoad fœminas maximè, nihil ex se in particulari resolvat, sed vel eas ad matres, si habent, vel cognatas, aliásque conscientiosas, fidásque matronas ableget, vel eorum scrupulis de dictis & propositis, quam potest, honestissimè respondeat. Cùm viris locuturo audacius, pono rursùs claras propositiones, & velut regulas.

REGULA I. GENERALIS.

Conjuges quoad actus impudicos, tactus⁴⁹⁶ &c. tunc tantum terminos honestatis naturalis notabiliter excedunt, & mortaliter certò peccant, quandò agunt, attentant, vel admittunt voluntariè aliquid contra naturam, aut sodomitice, aut cum præviso periculo pollutio- nis voluntariæ, seu cum periculo consensu in illo; alioquin aut omnino non, aut non nisi venialiter delinquent. Hanc Regulam etsi interminis non reperi, longa tamen & improba lectione plus quam triginta authorum, omnium hoc collimantium collegi, & tanquam facilem & expeditam libens communico. *Ratio regule* est; quia ex una parte exceduntur sine dubio mortaliter limites honestatis naturalis, quando sic proximè ad peccatum contrà naturam acceditur. Ex altera autem parte: cuicunque licet principale, debet etiam licere accessorium: cùm

ergo

ergo conjugibus licitum sit principale copula; non debent eis esse illicita (saltem mortaliter) accessoria ; seu quæcunque ad copulam induciva, dispositiua & præparatoria, quamdiu limites honestatis naturalis dictis modis non excedunt. Hæc 2. pars regulæ declarabitur per regulas sequentes. Jam quoad i: partem sic breviter declaro. Sed castis omnia casta, & juxta Apostolum: *omnia munda mundis.*

497 I. Copula sodomitica inter conjuges , inuale innaturali quocunque consummata , vel animo ibi consummandi inchoata ; est peccatum mortale contrà naturau tam ex parte petentis, quam redditis. *Omnis.* Estò enim vir habeat potestatem in corpus uxorius , non tamen habet ad quemcunque usum , sed ad usum uxorum naturalem intra vas legitimum tantum in ordine ad generationem. Insuper ex D. Augustino lib. de bono conjug. c. i r. & communí DD. recte docet Sanchez. citatus ; id esse gravius peccatum inter conjuges , quam inter solutos : quia inter solutos est solùm peccatum fornicationis contrà naturam ; inter conjugatos autem est simul etiam formale adulterium, tam ex parte viri petentis , quam ex parte uxorius consentientis : quia sic reverè peccant contrà bonum fidei, quo ex vi contractus matrimonii obligantur invicem ad concubitum naturalem aptum generationi tantum : ergò extra vas naturale coeuntes æqnè violent fidem datam matrimonii , ac si cum aliis ambo concubuissent : quare

quare eleganter D. Ambros. lib. *De Patriarchis.* relatus c. *nemo sibi* 32. *quest 4.* dicit: nec hoc solum est adulterium peccare cum aliena conjugi, sed omne, quod non habet potestatem conjugii &c. ac proin ea circumstantia tanquam speciem mutans scilicet copulae Sodomiticæ cum propria conjugi necessariò est in confessione explicanda. Lege Sanchez l. 9. *disp.* 18. satis Teutonicum.

Navarrus quidem Consil. 7. *de penitent*
& remission. satis apertè excusat à mortali matrimoniū, qui volens legitimè copulari uxori, sed quod se excitet, & majoris voluptatis captandæ gratiā, inchoat cum ea copulam sodomiticam in vase præpostero cum intentione non ibi, sed in vase naturali consummandi. At contrà esse certò peccatum mortale Sodomiae inchoatae cum viris doctissimis à se consultis merito docet Sanchez *cit. disp.* 17. *num.* 5. aliisque citatis sequitur Diana *part.* 2. *tract.* 17. *resol.* 37.

II. At cur dixisti: *in vase innaturali quocun-* 498
que? Urges me & te erubescere; non tamen fru-
 strâ quæris confessarie: dicam in aurem. Etsi
 forte non Sodomia propriè, certè species in-
 nominata, & infanda luxuria est (de qua ge-
 neratim fortè c. sequenti) & mortalissimum
 nefas, si conjuges etiam ore coeant usque ad
 seminationem. Quis putasset fieri posse, &
 quidem sæpe? Eadem species infanda inchoa-
 ta, & mortale peccatum erit merito, membrum
 pudendum ori uxoris immittere & delectari

PARS IV. SACRAM. H. h. moro-

morosè &c. Attamen simpliciter osculari, lambere, obiter solum ore excipere has partes inter conjuges à mortali excusant Filiuc. *tract. 20. n. 95.* Jacob. Marchant. ad 6. Praeceptum. Consentit Diana part. 4. *tract. 4. resolut 22.* Ita scribens: *Va Va conjugatis, si vera esset opinio* Paludani, Sylvestri, Rodriguez, docentium esse mortale, si conjuges inter se tangant, & osculen- tur pudenda propter solam impuritatem! Et ipse Sanchez cit. *Disp. 17. num. 5.* Sic scribit. *Quod si vir in superficie tantum vasis præposteri uxoris fricaret sua verenda, vel in os ejus intromi- teret, cessante omni pollutionis periculo, non cre- derem esse mortale.* Possunt hæ sententiæ servire confessario post factum, sed ante factum nullo modo consulendæ, quin imò graviter repre- hendi sunt talia facilitantes.

499 III. Certissimum quoque est peccare mor- taliter conjuges, quando vel seorsim, vel invi- cem se pollunt, seu tangunt cum pollutione seu effusione semenis extra vas directè volita & in- tenta. *Omnes.* cum id repugnet castitati conju- gali, ac fini principali feminis, & matrimonii: neque mollities naturæ contraria per conjugium cohonestari possit: & insuper ex communi sen- su DD. pollutio voluntaria conjugatorum (ea- dem ratione, quâ supra Sodomia) habet malitiam specialem, quasi adulterii formalis contra fidem conjugii, quæ scilicet prohibet omnem usum carnis extra limites conjugii, & obligat, ut uter- que servet alteri corpus suum: & confirmat il-

Iud D. Ambrosius supra allegatus. Non videt men(ait noster Herincx disp. 7. de matri. q. 4.n, 21.) efficacem istius sententia ratione, varios etiam reprehendi pœnitentes, qui non apprehendebant specialem malitiam ex parte conjugii in pollutione; credentes fidem conjugii per hoc non frangi. Sic ille: cui post factum acquiesco, sed in futurum communem DD. sententiam inculco.

IV. Peccant insuper mortaliter conjuges, quando delectantur morose, exercent tactus, oscula, amplexus, aspectus, colloquia venerea cum præviso periculo pollutionis, seu seminationis extra vas, et si directè eam non intendant, nec subsit periculum consensùs directi in illam, si talia sicut solius voluptatis gratiâ, & nulla alia subsit justa causa exercendi tales tactus vel actus, prout apud omnes in confessio est: quod enim directè velle mortaliter illicitum est, etiam indirectè causare illicitum manet, nisi causa justa illum actionem excusat. Non ergo semper in conjugi petente, multò minus in reddente mortales sunt illi tactus & actus, facti cum præviso periculo pollutionis in se, vel in altero conjugi, quando nec ea est intenta in se, nec adest periculum consensùs directi in illam, sed solum quando sicut absque legitima causa excusante, quæ inter conjuges possunt esse variæ: & inter illas legitimam causam excusantem à mortali censem Sanchez l. 9. disp. 49. n. 37. Perez disp. 45. manifestationem & conservationem mutui amoris, præfertim ex parte reddentis: & con-

sensit Gobat *cas. 17. de matrimon. num. 667.*
Quando alioquin unus conjux alteri esset suscep-
tus de exiguo amore , unde facilè nascerentur
sinistri affectus : & ibidem resolvit casum valde
& frequenter practicum n. 668.

Titia uxor juvenis , jovialis & calidi genii,
maritum habet jam jam leptua genarium , ali-
quot tamen ex ipsa liberorum patrem , attamen
jam senio confectum , omnino impotentem;
amant tamen invicem. Maritus amans , quia ali-
ter non potest , rem tactibus agit , agit patitur,
& inde polluitur semel , bis , ter : anxia rogat
opem , hinc Deum & peccatum timet : illuc
maritum amat , carnis stimulos patitur peracres
Quæritur , an nihil , vel quid remedii superest?
Respondet Gobat his omnino verbis : Respon-
deo ex iam dictis , cùm illi tactus videantur pra-
etlicari ordinariè sine pollutione , tamen haec
quandoque sequatur præter directam utriusque
intentionem , cùm deinde appareat fieri non ex
mera libidine , sed ad testandum , fovendumque
amorem conjugalem , qui cæteroquin facile tri-
gescit in tam impari conjugio , ideo ex sententia
Sanchez & Fillucii non videri delinquere motu
taliter illis tactibus. Confirmo autoritate Dia-
næ , qui absolute & sine limitatione respondit
consultus , non peccare conjuges , qui in signum
amoris conjugalis se amplectuntur , quamvis
prævideatur secutura pollutio , quia affectus
conjugalis est sufficiens causa talem actum ex-
cusans. Sic restatur ipse part. 6. tract. 6. resolut.

27. Hactenus Gobat. Confirmat hic casus valde frequens judicium Ovidii :

Siqua voles aptè nubere, nube pari.

REGULA SECUNDA.

I. **N**tra terminos dictos honestatis naturalis 501
affectionis carnalis, sermones Venerei, oscula, amplexus, & tactus quicunque inter conjuges, dum sunt vel ad præparandum & excitandum invicem ad copulam, vel ad contestandum, aut fovendum amorem conjugalem, omni culpa vacant. **Omnis.** Ratio est: quia cui concessus est finis, etiam concessa sunt media ordinata ad illum finem; finis autem conjugum est amor & copula; utriusque media sunt illa prædicta: ergo. Ex communi Sanchez l. 9. disp. 44. Quod si vero ejusmodi siant, & referantur ad maiorem voluptatem in ipsa copula captandam, ad summum sunt culpa venialis; quia referuntur ad actum solum venialiter malum; nam & ipsa copula solius voluptatis captandæ gratia exercita tantum venialis est, ut paulo supra dictum. Communis cum Sanchez citatio n. 9.

II. Insuper etiamsi ejusmodi actus & tactus 502
siant ad solam voluptatem in ipsismet captandam absque ordine, vel animo perveniendi ad ipsam copulam, non excedit culpam venialem, uti contra D. Antonin. Paludan. Sylvest. Maragrit. Rodriguez, alios non paucos, ex communis DD. plurimis citatis docet Sanchez lib. 9. disp. 44. n. 12. sic scribens: *procul dubio dicens*

dum est solum esse culpam venialem tactus inter conjuges ob solam voluptatem captandam absque animo pervenienti ad copulam. Sic ille. Sequuntur Layman l. 1. tr. 3. c. 6. num. 12 Perez, Dicastell. alii RR. cum Diana paulò supra citato, Gobat cas. 17. n. 656. Ratio est; quia voluptas illa Venerea non queritur extra matrimonium, sed in actu suâpte naturâ ordinato ad matrimonium: atque ad id ei nihil deest, nisi circumstan-
tia debiti finis, scilicet copulæ perficienda, quo defectu non redditur culpa plus, quam ve-
nialis; nam juxta regulam moralem alibi tradi-
tam: excessus seu inordinatus usus rei alias lici-
ta, non est nisi venialis culpa: conjugibus au-
tem illi tactus & actus alias licent ad finem co-
pulæ: ergo excessus & inordinatus usus absque
debito fine, non erit nisi culpa venialis; intelli-
ge semper juxta prædicta, nisi fierent cum præ-
viso certo periculo pollutionis, saltem quando
ipsâ copulâ illud periculum impediri non pos-
set v. g. in loco publico. De quo latè Sanchez
disp. 49. à num. 39. Et hæc de tactu conjugum
ad invicem. Jam leorū.

503 III. Quando conjux non animo copulandi,
sed solius voluptatis capiendi gratiâ se ipsum
tangit libidinose (nimirum cum commotione
venerea spirituum generationi servientium) esse
solum culpam venialem absolute docent San-
chez citat. num. 6. & Perez sect. 2. num. 6. Et
consentient Vasquez, Castro-Palaus, Dicastell.
apud & cum Gobat citat. num. 658. cum ad-
dito;

dito : quando certò abest periculum pollutio-
nis, utpote, quia habet uxorem ad latus, vel
propè in secreto, & (quod semper supponen-
dum) sine imaginatione alienarum persona-
rum. Ratio est ; quia reverà talis actus est in-
differens ad actum conjugalem, & fornicarium :
ergo si exerceatur ab habente jus & proximam
potentiam ad copulam conjugalem, meritò di-
cetur naturâ suâ referri ad copulam illam, ideo-
que saltem à mortali excusari,

IV. Certò tamen peccatum mortale est :
quando conjux absente conjugé sic libidinosè
tangit se ipsum. Ita contra *Sanchez* citatum
communissima DD. *Armilla, Vasquez*, alii apud
Layman citat. n. 12. in fine, plurimisque citatis.
Diana part. 3. tract. 4. resol. 215. & parte 9. tract.
8. resol. 31. & 34. Ratio est : quia conjux non
habet jus in proprium corpus ad usum Venere-
um, nisi tantum per accidens, ut hīc & nunc
possit copulari cum conjugē : ergo extra casum
& finem copulandi cum conjugē, tactus libidi-
nosus sui ipsius conjugi per se est illicitus, quippe
proximè ordinatus ad pollutionem, ideoque
ex genere suo peccatum mortale ; & certè inci-
piens talem tactum cum intentione delectatio-
nis Venereæ captandæ exponit se nimio pericu-
lo pollutionis, cùm, absente conjugē, desit facul-
tas copulæ conjugalis. Evidem cum *Gohat* ci-
tato n. 650, valdè timeo, ne paucissimi sint, qui
non fateantur se ferè semper pollui, quando eti-
am sine intentione pollutionis procurandæ cœ-

perunt le tangere ob voluptatem Venereum b.
fente uxore. Dicta de tactibus conjugum intel-
ligenda similiter de aspectibus, & verbis turpi-
bus; nisi quod aspectus & verba non sint ita in-
citativa ad pollutionem, sicut tactus.

REGULA TERTIA.

S104 Tiam quando conjugibus legitimis ab ex-
trinseco esset impedita, interdicta vel illici-
ta copula, adhuc tamen citra peccatum morta-
le licent ipsis affectus carnales, sermones, oscu-
la, amplexus, &c. solum voluntatis causâ, & ci-
tra periculum pollutionis; exceptis duobus ca-
sibus, nimis si dubitetur de valore matri-
monii, & si votum continentiae esset emissum.
Ita (contra multos) ex communi Sanchez et
rat. disp. 44. a. n. 12. quem sequuntur Layman
alii RR. passim. Ratio est: Quia tunc inter con-
juges legitimos suâpte naturâ est licitus usus
matrimonii, & solum per accidens impeditur
ab extrinseco, v. g. ab impedimento impoten-
tiæ supetveniente matrimonio legitimo, quod
tamen non impedit cætera, alias conjugibus
licita sine mortali. Item si sit periculum abortus
prolis, vel salutis conjugis tempore puerperii,
vel ultimæ prægnationis, &c. copula solum
prohibetur ab extrinseco ex virtute charitatis, &
pietatis, quibus tamen non adversantur cætera
conjugibus sine mortali licita. Item si conjux
contraxit impedimentum affinitatis cum con-
juge, copula solum prohibetur in poenam ab ex-
trinseco.

trinsecō præcepto Ecclesiæ: quod præceptum, cùm sit pœnale, & strictè interpretandum, non debet extendi ultra copulam ad delectationes, tactus, &c. conjugibus alijs sine mortali licita.

Dico semper sine mortali. In his enim omnibus peccant venialiter ob defectum debiti finis, scilicet ipsius copulæ, quæ eis impedita, vel interdicta est, nisi id fiat ad amorem conjugalem contestandum, vel fovendum. Secùs verò dicendum, & mortaliter peccare conjuges talia exercentes in casibus exceptis. 1. Quando dubitatur practicè de valore matrimonii, cùm enim solum ipsum matrimonium illa omnia cohonestet, & à mortali excusat, quamdiu dubium est matrimonium, dubia etiam erit honestas, vel excusatio illorum tactuum & actuum, & consequenter durante eo dubio illos exercentes exponunt se periculo peccati mortalis im pudicitia, eoque ipso mortaliter peccant. 2. Quando ab uno vel utroque conjuge votum continentiae perfectæ emissum est; quia vovens absolutè castitatem, tenetur abstinere ab omnibus, quæ adversantur castitati, salvo solum jure alterius, qui non novit: ergo sicut talis cogitur abstinere à petendo debito, & solum potest, & tenetur reddere petenti, ita etiam cogitur abstinerre ab omni carnali ac venerea delectatione tactu & actu, nisi quatenus tenetur uxori petenti reddere debitum. Quòd si autem solum vovisset non petere debitum, cætera ipsi licita manebunt, sicut modò in superioribus dictum est.

REGULA QUARTA.

S505 **E**adem ratione juxta prædicta citra mortalem saltem culpam, licita est conjugibus delectatio morosa venerea, seu voluntaria admissio, approbatio, ac velut fruitio delectationis venereæ exsurgentis in partibus verecundis ex commotione spirituum generationi servientium, ex copula conjugali tantum cogitata, etiam altero conjuge absente, vel alias ipsa copulâ impeditâ vel prohibitâ; seclusis semper tribus prædictis, periculo pollutionis, dubio de matrimonii valore, & voto calitatis. *Communis DD. Navar. manual. c. 16. n. 22. Sanchez, Coninck, Layman, Perez, alii passim. Ratio est: quia talis est delectatio, quale est objectum: sed hujus delectationis objectum nimurum ipsa copula conjugalis conjugibus de se semper est licita, esto hic & nunc per accidens sit impedita: ergo & delectatio de illa habita, siquidem ad eam copulam ordinetur, simpliciter licita erit; alias tanquam actus inutilis & destitutus debito fine, scilicet copulæ perficiendæ, cuius illa delectatio velut inchoatio est, culpam veniale excedere non poterit, cum delectatio illa, extra copulam licet, non tamen extra matrimonium, queratur. Idem dicendum tametsi à delectatione consurgat, ut plerumque solet, commotio membra verendi. Sanchez *disp. 44.* Perez, aliud Gobat *n. 654.* Quia matrimonium excusans à mortali delectationem sensitivæ partis,*

excus-

excusat quoque commotionem illam connaturaliter ex illa consequentem. Communis DD, Vasquez, alii. Loquimur autem semper de deletione ex copula conjugali cogitata, nimirum inter ipsos conjuges. Nam apud omnes in confessio est: peccare mortaliter conjugem, dum, et si in actu conjugali cum proprio conuge, imaginatur sibi aliam personam, virum vel fœminam carnaliter dilectam; hoc est, sive efficaciter desiderando eam hic & nunc habere suppositam pro copula loco conjugis; sive morose solūm delectando se in imaginatione alterius personæ, quasi hic pro propria conuge praesentis: prius enim est verum mentale adulterium; alterum est delectatio morosa de objecto mortaliter malo & i licto hic & nunc. Communissima cum Sanchez lib. 9. disp. 17. num. 6. Layman, alii. Dicunt autem carnaliter dilectam: nam si imaginatio & delectatio coëuntis cum propria conuge versaretur solūm circa aliam personam, virum vel fœminam, non sic carnaliter dilectam in turpi, sed solūm, ut naturaliter delectantem ob naturalem pulchritudinem seu formam amabilem, eadem omnino ratione, qua etiam oblectare formosa statua, vel imago affabre picta posset, idque ad honestum finem, ut sic facilius se provocet ad seminationem, vel ut uxor formosiorum prolem concipiatur. Quas ob causas si conjuges in lecti techo formosas imagines fœminæ vel pueri pingere solent, per se loquendo nullam culpam lethalem recte agnovit Sanchez.

cita-

citatus: et si fateatur rem plenam periculi, & minimè consulendam vel permittendam, potius permittendæ imagines, sed certè profana, non sacræ ob gravissimum irreverentiaæ periculum, quamvis nec ipsas permittere velit Diana part. 11. tract. 8. resol. 35. eò quod semper subfit periculum, ne tempore coitus intuedo illas imaginentur sibi alias personas, & sc̄e objectent copulâ cum iis imaginatâ. Verum durum est in contrâ torrentem consuetudinis jam ubique receptæ & toleratae.

S U B S E C T I O.

De obligatione debiti conjugalis.

S U M M A R I U M.

- § 106. Coniux obligatur sub mortali reddere debitum.
- § 107. I. Conjugi potenti (er. d.)
- § 108. II. Et potenti iustè (ubi quando possit iustificari.)
- § 109. III. Ac potenti rationabiliter. Unde
- § 110. Non tenetur reddere potenti in ebrietate, furor, mentia.
- § 111. Vel quoties timet periculum mortis, aut gravis morbi.
- § 112. Vel periculum mortis, abortus, monstroscitatis &c. prælii.
- § 113. An licet negare, ne proles maleplicantur?
- § 114. Petenti licite. Ubi quando petatur illicite.

A S S E R T I O.

§ 106 **C**Oniux sub mortali obligatur reddere debitum conjugi potenti serio, justè, rationabiliter, ac licite saltem ex parte copula, adeo ut istis circumstantiis concurrentibus, injuste negans peccet mortaliter, toties, quoties. Certissima apud omnes. Ratio obligationis est juris natura-

lis:

lis: quia ex ipso legitimo, rato ac Sacramentali matrimonii contractu, quo fit utrumque mutua traditio & acceptatio corporum ad eum usum, essentialiter oritur obligatio reddendi corpus ad eum usum justè & rationabiliter petenti. Unde non tantum monet, sed præcipit Apostolus 1. ad Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro: reddensque rationem: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; simili- ter autem & vir corporis potestatem non ha- bet sed mulier.* Et ostendens Apostolus eam obligat onem reddendi debitum esse ex Justitia, ejus negationem fraudem appellans subdit: *No- lite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tem- pus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in id ipsum, ne ientet vos Sathanas propter inconti- nentiam vestram.* Unde ex communī recte inferunt Gobat cas. 16. n. 69. Et Marchant supra citat. tract. 12. q. 4. l. 1. peccare semper mortali- ter conjugem, negante in debitum rationabiliter petenti, et si in pentente nullum esset periculum incontinentiae; sed gravius longè, si negent, quando advertunt in pentente grave incontinen- tiæ periculum, quo casu non tantum contrā Ju- stitiam, sed specialiter etiam contrā charitatem delinquunt. Et recte monet Layman Lib. 5. tract. 10. part. 3. c. 1. quod confessarii, quando advertunt defectum circa hoc, debeant peni- tentes admonere. Insuper inferunt DD. citati. nominatim Sanchez lib. 9. disp. 3. Coninck disp. 34. Dicast. disp. 9. dub. 19. peccare contrā

Justi-

justitiam conjugem, qui ad reddendum debitum reddit se impotentem, aut jejunis, aut voluntariis pollutionibus, aut qui longam voluntariam peregrinationē suscipiunt abīque consensu alterius, maximē si huic immineat periculum incontinentiæ. Jam verò conditions ad hanc tantam obligationem requisitæ explicanda sunt.

§. I.

Petenti serio.

So7 **N**imirum expressè & instanter, ut constet Maritum v.g. serio velle exigere debitum tanquam debitum, vel econtrā uxor, &c. Ubi Perez citat. *disp. 50. n. 3.* Sic scribit. *Excusat tur coniux a culpa gravi, quando alter petit copulam non tanquam debitam, sed tanquam benevolè & amice, utires alias debitas solemniter invicem petere, non animo obligandi.* Sic ille. Non ergò peccat coniux conjugi debitum semel tantum, & obiter, vel implicitè petenti, etiam sine alia causa modeste denegando, tergiversando, excusando, prece vel suauisu avertendo petentem, si videatur non admodum ægre latus. *Communis. Sanchez. suprà, Layman part. 3. c. 1. n. 1.* Excipiendi sunt casus. 1. Si intelligat coniugem tergivationem talem valde ægre latum, tunc enim constare debet, eum serio petere debitum. 2. Etiam si sciat coniugem non adeo serio & rigorosè debitum exigere, advertat tamen ex privatione debiti conjugalis eum periculō

culo incontinentiae exponi, utroque casu negans pertinaciter, peccat mortaliter. Communissima cum Sanchez Lib. 9. disp. 2. n. 19. 3. Si conjux advertat conjugem semel tantum vel obiter petentem non audere præ verecundia sœpius & expressè petere, peccabit mortaliter non reddendo, quia jam constat eaam serio petere. Ex communi Sanchez *ibidem*. Diana *parte 5. tract. 14. resol. 36.* 4. Certissime autem peccat mortaliter uxor, quando ex indignatione, vindictâ, invidia, contemptu mariti, negat ipsi usum corporis, aut non acquiescit, nisi post rixas, vel magna cum difficultate. Tanner *bic disp. 8. q. 6. num. 25.* testans ita omnes sentire. Longè autem frequentius peccant mariti, si negent uxoribus illud maritale commercium potentibus, cum enim pleræque præ verecundia non audiant expressè & instanter petere, censendi sunt mariti offendere DEUM mortaliter, quando uxoribus se se insinuantibus nolunt obsequi, nisi fortè experti sint eas præter morem esse inverecundas, &c.

§. II.

Petenti justè.

Quando nimis petens jure petendi gau-⁵⁰⁸ det, eoque legitimè privatus non est. Generaliter ergo conjux non tenetur reddere, nec peccat negando debitum, quando alter conjux jure petendi debitum privatus est, quod sit per incestum, vel adulterium. Communissima

cum Sanchez *Lib. 9. disp. 6.* Layman *citatus*
I. n. 14. Ratio pater: quia ubi cessat jus petendi,
consequenter cessat obligatio reddendi: atque
conjux incestuosus in poenam criminis amittit
jus petendi debitum, ut sœpè repetitur in Jure,
& explicatum habes supra *a n. 71. de impedimen-*
to Affinitatis, quæ re vide, & adde: postquam
incestuosus dispensationem super petendo de-
bito impetravit: quam jure ordinario Episcopus,
& ex privilegio Mendicantes conferunt; tunc
jus exigendi debitum planè recuperat, & con-
jux innocens reddere tenetur. Ut omnes notant
cum Sanchez *Lib. 9.n. 10.* Jam vero qualiter per
adulterium amittatur jus petendi, & alter conjux
liberetur ab obligatione reddendi debitum pro-
longè frequentiori praxi accuratius explican-
dum est.

509 I. Conjux innocens certè potest negare de-
bitum adultero velut jure naturæ, quia frangenti
fidem, fides meritò non servatur. *Omnis. Et col-*
ligitur aperte ex e. 5. & 19. Matthæi. Dummo-
dò tamen adulterium commissum ipsi innocentia-
certo, vel non levibus conjecturis cognitum sit,
nam si dubitet tantum, vel suspicetur, aut solum
leves, vel probabiles essent conjecturæ, negare
debitum non posset; quia nemo est spoliandus
certo jure suo, quod possidet, propter dubita-
tionem, vel probabilitatem oppositam. Ut docetur
in materia de Justitia. Et dico semper: *Conjux in-*
nocens: Nam si & alter sit adulter, jam negare de-
bitum licite non potest, quia jam injuriaæ adulte-

tij sibi invicem compensatæ sunt, & ut loquuntur Legistæ, *sunt ejusdem farina.*

II. Coniux adulter amittit jus petendi debi-⁵¹⁰
tum non simpliciter, ut nec valide, nec licite
petere possit (sicut si comisisset incestum cum
consanguinea conjugis in primo vel secundo
gradu) semper enim adulter licite petit, & con-
iux licite reddit debitum, secundum omnes, sed
solum sic amittit jus, ut non possit valide & ob-
ligatoriè petere, ita ut coniux innocens redde-
re teneatur; cum, ut modò dictum, ei justè de-
negare possit. Nam jure petendi non privatur
adulter, nisi per voluntatem & quasi sententiam
uxoris, vel conjugis innocentis, quæ hic obti-
net quasi locum Judicis. Interim certum est,
posse ei etiam injuriam factam remittere, & de-
bitum reddere, atque postquam semel remisit
coniux innocens, jam non poterit ei amplius
debitum negare vi prioris adulterii jam remissi.
Secùs, si novum accesisset, quia injuria semel re-
missa reviviscere nequit, & dare jus negandi, jux-
ta communem DD. Sanchez lib. 10. disp. 10.
Layman lib. 5. parte 3. c. 1. n. 1. Tamburin. cib
tar. c. 3. §. 3. n. 7. in fine.

III. Coniux adulter & valide & licite potest⁵¹¹
exigere debitum, hoc est, non tantum ut lici-
tum, sed etiam ut jure sibi debitum, quamdiu
coniux innocens propter ignorantiam nihil ex-
cipit, vel sponte sua nihil excipiens reddere pa-
ratus est. Ita, contrà Navar. Henrig. nostrum
Alphonsum a Castro, alics apud Sanchez, & Lay-

PARS IV. SACRAM.

II

man?

man, communis jam DD. Cajetan. Sotus, C.
ninck, alii cum Sanchez lib. 10. disp. 68. n. 4.
Ratio est; quia quod adulteri privetur jure peten-
di debitum propter adulterum, pena quadam
est, ad quam se ipsum adulteri condemnare, vel
sibi ipsi infligere non tenetur, nemine agente vel
excipiente contra ipsum, sed, ut modo dixi, per
voluntatem, & quasi sententiam conjugis inno-
centis ea pena infligenda est adultero. Accedit,
quod conjux adulteri, maximè vir, plerumque
non possit abstinere a debito petendo modo pri-
us solito, quin in criminis suspicionem veniat
apud alterum conjugum, vel alia mala oriatur,
quod valde notent confessarii, nec oppositam ini-
mis rigidam sententiam antiquorum Casilarum
secuti, penitentes adulteros gravius illaqueant.
Exempla novi, & subinde etiam tragica. Quin
etiam, si conjux adulteri advertat, quod conjux
innocens adulterium suum certò compertum
non habeat, sed levibus tantum suspicionibus
inducta se a debito reddendo subtrahat, eam ad
debitum reddendum etiam compellere poterit:
ut recte infert Layman *ibidem* n. 4. in fine, nam
ut supra dictum, conjux innocens non potest
exceptione adulterii eam penam infligere ne-
gando debitum, nisi de criminis eâ penâ di-
gno, scilicet adulterio commisso, non lev-
ibus conjecturis constiterit. At vero si conjux
innocens certò cognitum habet adulterium al-
terius, utpote si in flagranti deprehendit, tum
compelli non poterit ad debitum, quamvis i

foro externo probare non possit. Ut notat Sanchez lib. 10. disp. 10. n. 8. Layman citat. in fine. Intellige autem semper, nisi conjux innocens post cognitum certo adulterium alterius conjugis semel remisisset, quæ remissio potest fieri aut expressè verbis, aut impiicitè & factis: Ut si conjux innocens tamen spontè & nulla necessitate urgente eidem debitum reddat, vel ab eo petat, si ei corrideat, confabuletur, & alia similia amoris indicia exhibeat adultero, vel adulteræ conjugi, hæc enim faltem in foro externo habentur pro signo omnimodæ remissionis, & consequenter, illis exhibitis, repelletur à Judicibus accusatio, ut notat Sanchez citatus lib. 10. disp. 14. a n. 6. At quid in foro conscientiæ? Si conjux innocens sciens adulterium alterius ita spontè ei debitum reddat, vel petat, aliisque signa amoris exhibeat, statimne intelligetur verè remittere, idè non posse amplius in conscientia negare debitum, vel accusare? (Spontè dico. Si enim vi vel metu etiam levi hæc præstet, non est æquum innocentem privari suo jure, sibique præjudicare: cùm nemo in necessariis præsumatur liberalis; L. Rem legatam ff. de amittendo Legato.) Respondetur, conjugem innocentem ea exhibendo triplici modo se posse habere in animo. 1. Animo vere remittendi injuriam, & tunc sine dubio verè remittit, ut non possit amplius negare debitum, vel accusare. 2. Animo nullo modo remittendi, sed sibi suum jus servandi, & tunc cùm verè non remittit, remane-

bit innocens in suo jure negandi debitum. Sanchez *ibidem* n. 21. 3. Abstrahendo ab utroque, seu non habendo animum expressum aut remittendi, aut non remittendi, quod certe subinde contingit, & tunc putat Sanchez *ibidem*, innocentem non posse amplius negare debitum, vel accusare, quia ea signa amoris tam voluntarie suscepit censetur vera remissio: cui ego acquiesco; etsi subdubit Tamburin. *citatus* n. 12. ¹¹
fine.

§. III.

Petenti rationabiliter, scilicet cum ^{usq} moderamine recte rationis.

^{n. 12} **E**T universaliter sic, ut altera pars debitum absque incommodo rationabiliter reddere possit, neque denegandi, vel se excusandi iustam & rationabilem causam habeat, vel ex parte copulæ, vel petentis, vel redditis, vel prolis: quæ omnia ad certa capita, & quasi regulas summariè reduco:

^{n. 13} I. Non ergò peccat conjux negando debitum petenti coniugi: in primis, si is petat in ebrietate, furore, amentia: ut contra Naturam, *Sylvest.* & alios docet communis DD. cum Sanchez, Layman, Diana *citatis.* Ratio est, quia talis non petit rationabiliter & ut homo, sed potius ut bestia. Limitant tamen DD. quod si talis ebrius vel amens accessurus esset ad aliam, vel se polluturus, teneretur per accidens, & e charitate saltem reddere ob impedienda maiestate emergentia. Item non tenetur reddere,

conjux petat nimis frequenter & importunè v.
g. si ter de noctu petenti reddatur, quartâ vice
negetur: ut notat Glossa *in capit. Quoniam. di-*
stinct. 31. Rodriquez, alii cum Layman *citat. o.*
I. n. 1. Item non peccat, si solum parvo tem-
pore differatur: ut si petenti de die neget reddi-
turus noctu, nisi adverteret periculum inconti-
nentiae in alio: quia censetur parvitas materiae
excusans saltem à mortali. Ex communi *Diana*
parte I. tradit. 5. resolut. 14. Eadem ratione, si
conjux valde rarò petit debitum v. g. in mense
quater, & quintâ vice negetur *Sanchez & Lay-*
man citati censem parvitatem materiae, nisi con-
flet conjugem tunc seriò petere, aut versari in
periculo incontinentiae. Item si conjux petat
indebito modo, sive ex parte copulae v. g. in
præpostero situ: sive ex parte circumstantiarum
loci & temporis, juxta dicenda §. sequenti.

II. Quoties reddenti timeretur grave pericu-
lum salutis corporalis, utpote mortis vel morbi
gravis & periculosi, non tenetur reddere, Com-
munissima cum D. Thoma, Scoto, aliis *in 4.*
dist. 32. aliisque, quos latè citat, & sequitur San-
chez *I. 9. disp. 24. n. 16.* Layman *cit. c. 1. & 5.*
Ratio est; quia ex naturali interpretatione con-
juges in matrimoniali contractu corporis poten-
tiam inter se dant, salvâ suarum personarum
incolumitate; imò cùm suorum corporum do-
minium non habeant, nec possunt licetè eorum
usum in tanto periculo mortis, aut gravis in-
firmitatis permittere, multò minus præstare,

502 *Theol. Sacrament. Pars IV Cap. II.*
consequenter peccant in tali periculo copulan
exercendo, petendo, & reddendo; ergo à for-
tiori conjux non tenebitur reddere debitum pe-
tentis in tali periculo, quia irrationaliter, ini-
stè, illicite petit. Periculum autem tale dupli-
citer imminet. 1. Ex parte petentis, utpote qui
peste infectus, leprâ, morbo gallico, vel alio
contagioso, & probabilitè certò infectu lo-
borat, ei petenti non tenetur conjux reddere,
esto sit in periculo incontinentiæ, non ex juli-
tia, secundum omnes, ob rationem datam; neq;
ex charitate, ut contrà *Ledesmam*, & *Rodrigue*
nostrum ex communî docent *Sanchez* & *Ly-
man* citati: quia ordine & lege charitatis nemo
tenetur sui corporis vitam & incoluniatatem
pro privati hominis peccato vitando exponere,
cùm is in necessitate simpliciter positus non sit,
sed alia concupiscentiæ remedia adhibere possit:
esto, sanctè & laudabiliter ita saceret, atque etiam
aliquandò saltem ex charitate reddere debebit:
Ut si morbus contagious, gallicus, vel lepra
valdè diuturnus sit, cùm valdè difficile aliquibus
sit in perpetua lucta contrà motus concupis-
centiæ perseverare. Quo sensu intelligendus Ale-
xander III, cap. 2. *De conjug. lepros.* ita respon-
dens. *Si virum vel uxorem leprosum fieri conti-
gerit, & infirmus à suo debitum exigat generali
præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum.*
Respondent enim DD. communiter apud San-
chez citatum *diss. 24. num. 17.* Pontificem in
respondisse ex præsumptione, quod conjuga-

reddenti debitum propinquum infectionis periculum plerumq; non immineat à leproso , præsertim cùm raro admodum fiat , situsque mutatione , ac vestitu periculum caveri possit. 2. Oritur periculum tale ex parte ipsius reddentis , utpote quia morbo laborat v. g. hectica , febri , vel alio , cui valde noceat coitus : vel ex ipso impetu copulæ gravis infirmitas , vel periculum timeatur. Item si mulier per Medicorum judicium , vel experientiam antecedentis partus in probabili periculo mortis constituenda sit , si prolem concipere & parere debeat , petenti debitum reddere non tenetur. *Omnes.* At verò reddere debitum marito ; & deinde vel expellere semen receptum ; vel sumpto pharmaco conceptionem prolis impedire ad evadendum futurum periculum mortis in partu , simpliciter & mortaliter illicitum est ; sicut & in omni alio casu. Communissima DD. imò omnes cum Sanchez lib. 9. disp. 20. Ratio est ; quia id directè repugnat fini principalissimo & unico matrimonii , & debiti conjugalis. Unde c. ultimo. *De conditione appositis.* Inter conditiones matrimonii substantiae repugnantes hæc ponitur , si generationes prolis evites. Et , semel in aliquo casu concessâ hæc licentiâ fæminis eâ passim abuterentur cum magno generationis humanæ detrimento ; alia longè est ratio de expulsione fœtus nondum animati ad servandam vitam matris in evidenti periculo mortis , quam licitam esse cum Sanchez docent multi ; quia fœtus

tunc est actualis aggressor vitæ matris, & actualis ac unica causa mortis illius, contrà quam habet mater jus naturale se defendendi, eamque repellendi: at verò fœtus nondum existens non est actualis aggressor, nec defacto vir infert, sed solum timetur de eventu futuro, contrà quem proin mater nullum habet jus naturale se defendendi; uti explicant *Sanchez* & *Layman* citati: nos autem cum communione intrâ c. 4. Sect. 1. utrumque negamus.

S 15 III. Quando ex redditione debiti timetur probabile periculum mortis, abortûs, monstrofatis &c. prolis, tunc nec petere, nec reddere licet, consequenter multò minus petenti reddere tenebitur conjux absque necessitate. Omnes. Et specialiter tempore menstrui usus conjugalem factum sine necessitate peccati mortalitatem multi cum D. Bonaventura apud *Sanchez* disp. 21. n. m. 2. Eo quod tunc soleant nasci proles miserrimæ ac monstrosæ. Atque tunc temporis conjugem reddendo peccare venialiter post *Henriq. Sylvest. Rebell.* alios docet Bonacina hic quest. 4. propos. 6. n. 10. Communi tamen sententiâ DD. cum *Sanchez* disp. 21. n. m. 8. petens tunc solum peccat venialiter etiam si certò prævideat periculum prolis vitiosæ, vel monstrosæ generandæ; reddere autem licite poterit uxor ob importunitatem petentis: eo quod melius sit prolem vitiosam, monstrosam vel leprosam nasci, quam omnino non nasci. Attamen tunc non obligari ad reddendum contra

Sect. III. De peccatis Conjugum. 509

contra Sanchez ibidem rectius docent supra ci-
tati *Sylvest. Henriquez, Bonacina*, ac noster
Marchant Tribun. tom. 3. seu speculi pars 3.
tract. 1. tit. 12. quest. 4. §. 1. Quia verè irra-
tionabiliter & injustè petitur, quod cum tanto
damno petitur; & si labatur alter in inconti-
nentiam, sibi imputet, & impotenti suæ libidi-
ni. Seçus esset in casu necessitatis; ut quandò
conjuges nunquam possent petere vel reddere
debitum sine periculo prolixi vitiandæ: ut le-
prosi, vel alio morbo laborantes hæreditario. Si-
militer quandò est probabile periculum mortis
prolixi, vel abortus; ut si uxor sit valdè grava, &
& situ communi copula petatur, non tenetur
reddere: possunt tamen tunc mutare situm ac-
commodum, ut Assert. præcedenti insinuavi.
Tandem si foemina experta sit se fœtum vivum
edere nunquam posse, probabiliter cum multis
docet Sanchez citat. nihilominus mulierem de-
bitum reddere posse, imò & petere, quia par-
tim eventus incertus est, & Dei beneficio ordi-
nario non impossibilis, adeoque conjuges viden-
tur manere in possessione sui juris & petendi &
reddendi debitum, partim; quia melius videtur
puero, ut existat privatus visione Dei, quam ut
omnino non existat: ut indicat D. Aug *lib. 5.*
contrà Julian. c. 8.

IV. Ob inopiam, ne multiplicentur proles, *¶ 16*
in primis validum est pactum conjugum eâ de
causâ continendi, seu non petendi, nec red-
dendi debitum: imò & licitum, quamdiu absit

Ii s peri-

506 *Theol. Sacrament. Pars IV. Cap. II.*
periculum incontinentiae. Ex comuni Navarr.
c. 16. num. 39. Sanchez lib. 9. disp. 25. Layman
c. 1. num. 16. Diana part. 3. tratt. 4. resol. 13.
Possent etiam absolute ita pacisci, & quidem san-
cte & meritorie si fiat ob honestum finem; ergo
etiam ob eam causam necessitatis, atque stante
tali pacto, utique conjux non tenetur reddere,
quia injuste contra pactum redderetur; at vero
seculoso tali pacto consugi petenti tale debitum
negare ob solam paupertatem, esse mortale do-
cent Navar, *c. 16. num. 25. Sylvestr. aliis com-*
muniter negantes absolute multiplicationem
prolis excusare à redditione debiti: & expresse
Layman cap. 1. num. 16. Nam cum hoc calu-
jure petatur debitum, quia ex una parte multi-
plicatio prolis spectat ad præcipuum finem ma-
trimonii, estq; magnum bonum ac donum Dei;
cujus gratiâ conjugibus perferendum est quod-
vis incommodeum. Ex altera parte autem nie-
lius est proli, ut vivat inops; quam ut omnino
non vivat, atque inter Christianos vix eveniet
extrema necessitas, cum in auxilio Dei, qui vo-
latilia pascit, & piorum hominum confidere
oporteat, non appareat excusatio tam strictæ obli-
gationis; consentit Gobat *cas. 16. num. 24.* Ha-
etiam ratione confirmans: Aut uxor diu negavit
debitum ob illud periculum paupertatis, aut non
diu? Si diu: Exponit maritum ingenti periculo
incontinentiae, & sic delinquet mortaliter ex
sententia omnium. Si non diu: ergo frustra:
concipiet enim probabilissime primo congresu-
tanto

tanto avidius semen rapiente matrice, quanto di-
utiū caruit illo velut alimento. Quare non me-
mini (ait *ibidem num. 625.*) me unquam im-
pertuisse absolutionem præferenti animum ne-
gandi debitum marito serio petituro ob metum
difficultatis in prole enutrienda. *Sic ille. Sic*
ego. Quod si tamen res eo loco esset, ut ob pro-
lis multiplicationem, vel parentes ipsi, vel vivis
parentibus liberi in extremam inopiam (casus
certe rarus inter Christianos) redigendi essent,
omnino fatendum est, ac fatetur *Layman* cita-
tus, debitum justè negari posse. Et quælo te
confessarle, an peccati damnabis miseram uxo-
rem, quæ, marito omnia obligurienti, ipsa cum
liberis famam & ærumnas tolerans, ne amplius
multiplicetur miseranda proles, debitum negat,
plusquam se extendet? Quoniam absolutè non
improbabilis, & benè consideratis circumstan-
tiis, in praxi tutu videtur sententia opposita, ni-
mirum ob paupertatem, ne multiplicata prole
nimia molestia, vel mendicitas sustinenda sit,
posse negare debitum, vel sine omni culpa: ut
cum *Ledesma*, & aliis vult *Sanchez* citatus, &
Diana part. 9. tract. 7. resol. 3. vel saltē sine
culpa mortali, ut volunt *Sotus*, *Rodrig. Sa.* alii
apud *Layman* citati. Consultissimum videtur
confessario inducere conjuges ad dictum
pactum.

Petenti licite saltē ex parte copula.

517. **L**icitē, servatis nimirum omnibus conditio-
nibus Assertione præcedenti explicatis, sci-
icet debito jure : debito sine : debito modo & cir-
cumstantiis : atque intraterminos honestatis na-
turalis. Si quidpiam horum desit, plerumq; cel-
labit obligatio reddendi, quin etiam sæpe licit
reddere non poterit, quando nimirum petitur
illicitē *ex parte copulae*, seu quando copula petita
est illicita per culpam vel circumstantiam te-
nentem se ex parte copulæ: ut si petatur in loco
sacro; cum periculo pollutionis, prolixi, con-
jugis, &c. quia tunc reddens cooperaretur ad
peccatum directè. At verà quando copula est
illicita ex parte solius petentis, jus tamen peten-
di retinentis; ut si petat voto castitatis adstrictus,
vel petat ex mera lascivia ad aliquem finem ma-
lium, &c. conjux, nisi facile possit avertire, ad-
huc licite reddere potest, ac sérìò petenti ac jure
suo uti volenti, etiam reddere tenetur, juxta
communem sententiam apud citatos omnes.
Quare non semper in usu matrimonii, seu debi-
to conjugali, quando petere illicitum & pecca-
tum est, etiam reddere peccatum est; sed illici-
tē petenti, sæpè licite redi potest, & quandoq;
debet: pro quo dignoscendo ex Coninck, San-
chez, Layman citat. c. I. n. 7. aliis communiter
rursùs pono tres regulas.

518. **R**egula prima. Quando petere debitum est
tag.

tantum culpa venialis, undecunq; reddere debitum nulla est culpa, nisi reddens facillimè avertire posset, utpote si maritus petat debitum cum variatione sitūs, solius voluptatis gratiā, aut cum tactibus extraordinariis, uxor nisi facillimè absq; ulla displicentia posset impedire, non peccat reddendo ita debitum, vel tales actus. *Ratio est;* quia licet alter ita petendo & copulando peccet venialiter ob defectum debiti finis, & justæ causæ, conjux tamen ita reddendo excusatur à pecato, & culpabili cooperatione ob justam cauam & honestum finem, ne scilicet displiceat viro, vel eum offendat; ideoque culpa manet ex parte solius petitionis, imò eo casu plerumq; obligatur ad reddendum, quia & alter jure suo exigit, & uxor sine peccato reddere potest. Quamvis contra sentiant alii cum Bonacina supra citato. Et prudenter monet Gobat cas. 16. n. 635. caveat confessarius, ne scrupulum injiciat nobilibus aut valde ingenuis matronis, quando non parent maritis exigentibus ex mera petulantia, ac stantibus, &c.

Regula secunda. Quando petere est culpa mortal is, sed culpâ vel circumstantiâ tenente se ex parte solius petitionis; utpote, quia petit voto castitatis adstrictus, &c. tunc reddere nulla culpa est. *Ratio est;* quia cum actus ille ex natura sua non sit illicitus, sed solum ex culpa vel circumstantia tenente se ex parte petitionis, jus tamen petendi retinentis, hinc idem actus ut se tenet ex parte conjugis reddentis, in qua, vel

que

510 *Theol. Sacrament. Pars IV. Cap. II.*

quo non reperitur aliqua culpa , vel circumstan-
tia vitians actum , erit licitus ; imò etiam debi-
tus ex justitia : Excepto solo casu , quando con-
jux petens per culpam suam amisisset jus peten-
di debitum , utpote per affinitatem contractam
per incestum , tunc enim non tenetur reddere ,
imò cùm commodè avertere possit , saltem ex
charitate , tenetur non reddere . Abiolutè autem
posse reddere , contra alios probabiliter docent
Sanchez l. 9. disp. 6. n. 12. Diana parte 9. trah.
8. resol. 32.

520 *Regula tertia.* Quando reddere est peccatum
mortale ex culpa , vel circumstantia tenente sè
ex parte ipsius actus copulæ , ut si petatur in lo-
co sacro , cum evidenti periculo abortus , cum
incæptione extra vas naturale , &c. tunc etiam
reddere est peccatum mortale , nisi ignorantia
vel metus incusus excusat à totò , vel à tanto ;
quia tunc vere & propriè esset cooperari ad pe-
ccatum mortale : etenim quandò ipse actus de se
est illicitus , utpote quia reverentia loci sacri ,
saluti prolis ; aut naturali honestati repugnat ;
tunc eadem malitiâ , & pravâ circumstantiâ af-
ficitur & petitio & redditio.

SECTIO IV.

*Peccata conjugum contra matrimonium , ni-
mirum de adulterio , & restitutione inde-
debitâ.*

S U M M A R I U M .

§ 21. *Adulterium quid , & quotuplex ?*